

u.remissvar@regeringskansliet.se

kopia till: u.gv.remissvar@regeringskansliet.se

Stockholm 2025-06-24

Dnr: U2025/01015

Yttrande över Skärpta villkor för friskolesektorn (SOU 2025:37)

Sammanfattning

Sveriges Skolledares grundläggande utgångspunkt är att offentliga medel som avsatts för utbildning bör användas för detta syfte och att vinstutdelning är en företeelse som svårligen går att inrymma i ett system där målen för barns och elevers kunskapsutveckling inte har ett i förväg bestämt tak. Förbundets uppfattning är att denna anomali behöver hanteras. Att ett förbud mot vinstutdelning inte ingick i utredarens direktiv är i det sammanhanget en begräsning.

Med detta sagt ser Sveriges Skolledare positivt på de förslag som utredningen lagt och menar att de kan medverka till att säkerställa att de som äger och driver företag inom förskole- och skolesektorn har ett långsiktigt och seriöst engagemang som lever upp till samhällets krav.

- **Förslag 5.7.1** Ett värdeöverföringsförbud vid vissa situationer ska införas i skollagen

Sveriges Skolledare tillstyrker förslaget.

- **Förslag 5.7.2** Värdeöverföringsförbud ska omfatta den verksamhet som en enskild huvudman bedriver i en enhet. Med enhet avses skolenhet, förskoleenhet eller fristående fritidshem.

Sveriges Skolledare tillstyrker förslaget men uppmanar regeringen att fortsatt utreda möjligheter till verksamhetsbegränsning utifrån skolledarnas yrkesetik, samt även möjligheterna att begränsa en juridisk persons möjligheter till att vara huvudman endast för en skolenhet, förskoleenhet eller ett fritidshem.

Förbundet uppmanar även regeringen att följa utvecklingen av hur den praktiska organisationen och utformningen av en skolenhet/förskoleenhet

eventuellt kan komma förändras med anledning av förslagen och vid behov se över om regleringen av en skolenhets utformning behöver förtydligas.

- **Förslag 5.7.6** En enskild huvudman som bedriver verksamhet i mer än enhet ska redovisa den verksamhet som bedrivs i respektive enhet särskilt.

Sveriges Skolledare har inget att invända mot förslaget.

- **Förslag 5.7.11** Tillsynsmyndigheterna ska ha tillsyn över de föreslagna bestämmelserna om värdeöverföringsförbud, särredovisning, årsredovisning och årsbokslut, revisionskrav, anmälan samt inkommande av handlingar.

Sveriges Skolledare har inget att invända mot förslaget.

- **Förslag 6.6.1** Det ska framgå av skollagen att kravet på ekonomiska förutsättningar avser den enskildes resultat, egna kapital, likviditet och andra omständigheter av betydelse för den enskildes ekonomiska ställning samt att om den enskilde ingår i en koncern eller liknande ekonomisk intressegemenskap får koncernens ekonomi beaktas vid bedömningen av den enskildes ekonomiska förutsättningar. I skollagen ska det också ställas krav på att övervägande skäl ska tala för att den enskilde har ekonomiska förutsättningar på längre sikt, eller under en kortare tid om avveckling av verksamheten planeras.

Sveriges Skolledare tillstyrker förslaget.

- **Förslag 6.6.2** För att godkännas som huvudman enligt skollagen måste en enskild vid ansökan ha för avsikt att bedriva verksamheten långsiktigt.

Sveriges Skolledare tillstyrker förslaget.

- **Förslag 6.6.4** En enskild huvudman som avser att lägga ned en skolenhet ska anmäla det skriftligt till den kommun där skolenheten är belägen. Anmälan ska ha kommit in till kommunen senast den 1 november året före det läsår nedläggningen genomförs. Anmälan får komma in vid en senare tidpunkt om det finns särskilda skäl.

Sveriges Skolledare har inget att invända mot förslaget.

- **Förslag 8.5.1** Det ska i skollagen införas en skyldighet för enskilda huvudmän inom skolväsendet att återbetala kommunala bidrag i vissa fall, samt rätt för kommuner att återkräva dessa bidrag.

Sveriges Skolledare tillstyrker förslaget.

- **Förslag 8.5.4** En enskild huvudman som fått tilläggsbelopp ska vara återbetalningsskyldig till den utbetalande kommunen om huvudmannen helt eller delvis inte har genomfört de stödåtgärder som tilläggsbeloppet beviljades för. Huvudmannen ska dock inte vara återbetalningsskyldig om hela tilläggsbeloppet använts till de stödåtgärder som det beviljades för. Återbetalningsskyldigheten ska gälla den del av tilläggsbeloppet som avser stödåtgärder som inte genomförts.

Sveriges Skolledare tillstyrker förslaget.

- **Förslag 16.1** Lagändringarna ska träda i kraft den 1 juli 2027.

Sveriges Skolledare har inget att invända mot förslaget.

Övergripande synpunkter

Friskolereformen tillkom i en tid när synen på samhällets funktionssätt förflyttades från i huvudsak kollektivism till individualism. Det blev allt viktigare att kunna välja skola och därmed i stor utsträckning klasskamrater. I kombination med en allt mer omfattande uppfattning att skolans viktigaste mål var att tillse att barn- och unga gavs en utbildning som säkrade framgången för Sverige i den konkurrensutsatta världsekonomin, lades grunden för dagens skolmarknad. Utvecklingen mot skolkoncerner drivna i aktiebolagsform som børsintroducerats och expanderat genom uppköp av andra verksamheter har skett i en till stor del oreglerad kontext. Det är på tiden att den politiska nivån tar ansvar för detta.

I takt med den växande skolsegregation som kommer som en följd av en marknadsskola byggt på skolval och driven av ekonomiska incitament, har skolan förlorat sin roll som fostrare av demokratiska medborgare. Skolverkets undersökningar har visat att skillnaderna i demokratisk kompetens mellan elever med olika socioekonomisk bakgrund är stora. Sverige har lämnat välfärdsskolan med sitt demokratiska bildningsideal bakom sig. Diskussionen om vikten av att skolor ska drivas med vinst är ett tydligt tecken på det.

Utredningen har inte haft i uppdrag att föreslå ett förbud mot vinster eller vinstutdelning inom skolsektorn, vilket Sveriges Skolledare ser som en begränsning. Sveriges Skolledares grundläggande utgångspunkt är att offentliga medel som avsatts för utbildning bör användas för detta syfte och att vinstutdelning är en företeelse som svårligen går att inrymma i ett system där målen för barns och elevers kunskapsutveckling inte har ett i förväg bestämt tak. Förbundets uppfattning är att denna anomali behöver hanteras.

Med detta sagt ser Sveriges Skolledare positivt på de förslag som utredningen lagt och menar att de kan medverka till att säkerställa att de som äger och driver företag inom förskole- och skolsektorn har ett långsiktigt och seriöst engagemang som lever upp till samhällets krav.

Förslag 5.7.1 Ett värdeöverföringsförbud vid vissa situationer ska införas i skollagen.

Sveriges Skolledare tillstyrker förslaget.

Förslag 5.7.2 Värdeöverföringsförbud ska omfatta den verksamhet som en enskild huvudman bedriver i en enhet. Med enhet avses skolenhet, förskoleenhet eller fristående fritidshem.

Sveriges Skolledare noterar att utredaren bedömer att EU-rätten inte tillåter en medlemsstat att begränsa enskilda huvudmäns möjligheter att bedriva annan verksamhet än skollagsreglerad sådan, trots att möjligheter till sådana begränsningar finns om det finns anledning att göra dem med hänsyn till yrkesutövares särskilda etik- och uppförandekod. Utredaren gör bedömningen att kopplingen till lärares yrkesutövning är ytterst svag och att en begränsning inte kan anses nödvändig för att säkra lärares professionella yrkesutövning.

Vid tidpunkten för utredarens bedömning hade Sveriges Skolledare ännu inte antagit sin yrkesetiska kod. Mot bakgrund av att det nu finns en sådan och att skolledares uppdrag innehåller ett betydligt större ansvar för att alla elever ska ges förutsättningar att nå målen för utbildningen och den därtill kopplade resurssättningen av verksamheten, bedömer förbundet att det finns anledning för regeringen att överväga om en verksamhetsbegränsning är möjligt att motivera utifrån skolledarnas yrkesetik.

Utredaren avvisar även möjligheterna att begränsa en juridisk persons möjligheter till att vara huvudman endast för en skolenhet, förskoleenhet eller ett fritidshem med i huvudsak ekonomiska argument. De återkommande administrativa merkostnaderna uppskattas till 76 miljoner kronor årligen. Sveriges Skolledare menar att det är en begränsad summa i sammanhanget

och ser att dylik begränsning skulle medverka till en återgång till friskolereformens ursprungliga avsikter på ett positivt sätt. Förbundet uppmanar därför regeringen att inte låta sig nöjas med utredarens avfärdande utan fortsätta utreda effekterna av en sådan reform.

Sveriges Skolledare har under en längre tid kritiserat den utveckling mot allt större skolenheter/skolenheter som omfattar ett flertal fysiska skolor och täcker allt större geografiska områden som sker idag. Det går inte att utesluta att en reglering av vinstöverföring kopplat till en skolenhet kan driva på utvecklingen ytterligare. Förbundet uppmanar därför regeringen att följa utvecklingen av hur den praktiska organisationen och utformningen av en skolenhet/förskoleenhet eventuellt kan komma förändras med anledning av förslagen och vid behov återkomma med tydligare regleringar av hur en skolenhet får utformas.

Sveriges Skolledare bifaller förslaget med ovanstående invändningar.

Förslag 5.7.3 Med värdeöverföring enligt skollagen ska avses alla affärshändelser som medför att förmögenheten i en enhet minskar och som inte är av rent affärsmässig karaktär för enheten.

Sveriges Skolledare har inget att invända mot förslaget.

Förslag 5.7.4 Värdeöverföringsförbud ska gälla vid nyetablering och förändring av det bestämmande inflytandet. Värdeöverföringsförbudet ska gälla under fem år.

Ett föreläggande enligt 26 kap. 10 § skollagen får förenas med ett värdeöverföringsförbud. Värdeöverföringsförbudet gäller under två år från och med beslutet om föreläggande.

Sveriges Skolledare har inget att invända mot förslaget.

Förslag 5.7.5 Det införs krav i skollagen på att en enskild huvudman måste vara en juridisk person.

Sveriges Skolledare har inget att invända mot förslaget.

Förslag 5.7.6 En enskild huvudman som bedriver verksamhet i mer än enhet ska redovisa den verksamhet som bedrivs i respektive enhet särskilt. Även en enskild huvudman som enbart bedriver verksamhet i en enhet ska särskilt redovisa den verksamheten om huvudmannen också bedriver annan verksamhet.

Sveriges Skolledare har inget att invända mot förslaget.

Förslag 5.7.11 Tillsynsmyndigheterna ska ha tillsyn över de föreslagna bestämmelserna om värdeöverföringsförbud, särredovisning, årsredovisning och årsbokslut, revisionskrav, anmälan samt inkommande av handlingar.

Sveriges Skolledare har inget att invända mot förslaget.

Förslag 6.6.1 Det ska framgå av skollagen att kravet på ekonomiska förutsättningar avser den enskildes resultat, egna kapital, likviditet och andra omständigheter av betydelse för den enskildes ekonomiska ställning samt att om den enskilde ingår i en koncern eller liknande ekonomisk intressegemenskap får koncernens ekonomi beaktas vid bedömningen av den enskildes ekonomiska förutsättningar. I skollagen ska det också ställas krav på att övervägande skäl ska tala för att den enskilde har ekonomiska förutsättningar på längre sikt, eller under en kortare tid om avveckling av verksamheten planeras.

Sveriges Skolledare tillstyrker förslaget.

Förslag 6.6.2 För att godkännas som huvudman enligt skollagen måste en enskild vid ansökan ha för avsikt att bedriva verksamheten långsiktigt.

Sveriges Skolledare tillstyrker förslaget.

Förslag 6.6.4 En enskild huvudman som avser att lägga ned en skolenhet ska anmäla det skriftligt till den kommun där skolenheten är belägen. Anmälan ska ha kommit in till kommunen senast den 1 november året före det läsår nedläggningen genomförs. Anmälan får komma in vid en senare tidpunkt om det finns särskilda skäl.

Sveriges Skolledare har inget att invända mot förslaget.

Förslag 8.5.1 Det ska i skollagen införas en skyldighet för enskilda huvudmän inom skolväsendet att återbetala kommunala bidrag i vissa fall, samt rätt för kommuner att återkräva dessa bidrag.

Sveriges Skolledare tillstyrker förslaget.

Förslag 8.5.2 En enskild huvudman som fått bidrag enligt skollagen ska vara återbetalningsskyldig till den utbetalande kommunen om bidraget använts i brott. För brottet ska vara föreskrivet strängare straff än böter. En enskild huvudman ska inte vara återbetalningsskyldig om huvudmannen inom skälig tid återkrävt eller återfått medlen.

Sveriges Skolledare tillstyrker förslaget.

Förslag 8.5.3 En enskild huvudman som fått kommunala bidrag ska vara återbetalningsskyldig till den utbetalande kommunen om bidraget beviljats på felaktig grund eller med för högt belopp. Återbetalningsskyldigheten ska gälla det som har betalats ut för mycket.

Sveriges Skolledare tillstyrker förslaget.

Förslag 8.5.4 En enskild huvudman som fått tilläggsbelopp ska vara återbetalningsskyldig till den utbetalande kommunen om huvudmannen helt eller delvis inte har genomfört de stödåtgärder som tilläggsbeloppet beviljades för. Huvudmannen ska dock inte vara återbetalningsskyldig om hela tilläggsbeloppet använts till de stödåtgärder som det beviljades för. Återbetalningsskyldigheten ska gälla den del av tilläggsbeloppet som avser stödåtgärder som inte genomförts.

Sveriges Skolledare tillstyrker förslaget.

Förslag 8.5.5 Regeringen bör utreda när en enskild huvudman som fått kommunala bidrag bör bli återbetalningsskyldig till den utbetalande kommunen om huvudmannens godkännande återkallats.

Sveriges Skolledare tillstyrker förslaget.

Förslag 9.1.3 Om en enskild huvudman ingår i en koncern får koncernens ekonomi beaktas vid fastställande av vitesbeloppets storlek.

Sveriges Skolledare har inget att invända mot förslaget.

Förslag 9.2.3 En tillsynsmyndighet ska besluta om sanktionsavgift för en huvudman som enligt denna lag står under dess tillsyn, vid ett antal klart specificerade regelbrott.

Sveriges Skolledare har inget att invända mot förslaget.

Bedömning 10.3.1 Det är lämpligt att införa villkor om värdeöverföringar för vissa riktade statsbidrag.

Sveriges Skolledare delar utredarens bedömning.

Bedömning 10.3.3 Regeringen bör använda följande modellbestämmelse för vissa riktade statsbidrag: Bidrag får inte lämnas för en skol- eller förskoleenhet som under senaste året fått ett vitesföreläggande för

kvalitetsbrister inom det område som bidraget avser. Skolverket bör ges rätt att återkräva hela eller delar av ett beviljat statsbidrag från en huvudman om det efter beslutet kommer fram att det fanns ett föreläggande med vite gällande enheten vid tidpunkten för beslutet eller någon gång under ett år före det.

Sveriges Skolledare har inga invändningar mot bedömningen.

Förslag 11.2 Förutsättningarna för återkallelse, verksamhetsförbud och statliga åtgärder för rättelse enligt 26 kap. 15, 16 b och 17 §§ skollagen ska ändras. Kravet på att huvudmannen redan före det första föreläggandet visat bristande förmåga eller vilja att fullgöra sina skyldigheter som huvudman för verksamheten tas bort. Vidare utökas tidsgränsen från två år till tre år.

Tillsynsmyndigheten ska i ett föreläggande om ett allvarligt missförhållande upplysa om att ett konstaterat allvarligt missförhållande inom tre år från beslut om föreläggande kan leda till återkallelse av godkännandet, verksamhetsförbud eller statliga åtgärder för rättelse.

Sveriges Skolledare har inget att invända mot förslaget.

Förslag 12.5 Statens skolinspektion får när det gäller en verksamhet som bedrivs av en enskild huvudman som står under dess tillsyn besluta att staten på huvudmannens bekostnad ska vidta de åtgärder som behövs för att åstadkomma rättelse (statliga åtgärder för rättelse), om huvudmannen inte har följt ett föreläggande enligt 10 §, och om missförhållandet är allvarligt. Inom tre år från ett beslut om föreläggande enligt 10 § som gäller ett allvarligt missförhållande ska statliga åtgärder för rättelse få beslutas trots att föreläggandet har följts, om det ändå finns ett allvarligt missförhållande i verksamheten.

Beslut om statliga åtgärder för rättelse för verksamhet som har enskild huvudman får bara tas om det finns särskilda skäl för att inte återkalla godkännandet för huvudmannen.

Sveriges Skolledare har inget att invända mot förslaget.

Förslag 13.5.1 En ny bestämmelse ska införas i skollagen (2010:800) som anger att Statens skolinspektion i samband med tillsyn och kvalitetsgranskning får höra elever under 16 år utan vårdnadshavarens samtycke och utan att vårdnadshavaren är närvarande. Eleven får höras om det kan antas att eleven inte tar skada av samtalet.

Sveriges Skolledare har inget att invända mot förslaget.

Förslag 16.1 Lagändringarna ska träda i kraft den 1 juli 2027.

Sveriges Skolledare har inget att invända mot förslaget.

Med vänlig hälsning

Sveriges Skolledare

A handwritten signature in blue ink, reading "Ann-Charlotte Gavelin Rydman". The signature is written in a cursive, flowing style.

Ann-Charlotte Gavelin Rydman
Förbundsordförande